

Stefan Kawalec

Prezentacja w panelu dyskusyjnym*

Polska bez euro – bilans kosztów i korzyści

Fundacja Przyjazny Kraj

The Friendly State Foundation

Warszawa, 28 marca 2019

**Prezentacja została przygotowana jako ilustracja do ustnego wystąpienia. Stąd przesłanie niektórych slajdów bez komentarza może być niezrozumiałe lub niepełne.*

Główne tezy

- Przynależność do Unii Europejskiej i wspólnego rynku ma decydujące znaczenie dla rozwoju Polski.
- W ciągu ostatnich 25 lat Polska systematycznie niweluje lukę rozwojową w stosunku do krajów Europy Zachodniej.
- Wejście do strefy euro zwiększyłoby ryzyko, że proces ten zostanie spowolniony lub zatrzymany.

W niniejszej prezentacji wykorzystano prace:

1. S. Kawalec, E. Pytlarczyk, *Paradoks euro. Jak wyjść z pułapki wspólnej waluty?*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa, 2016.
2. S. Kawalec, E. Pytlarczyk, K. Kamiński, *The Economic Consequences of the Euro and the Safest Escape Plan*, 2019 (w przygotowaniu).
3. J. Gąska, S. Kawalec, *Syndrom długotrwałej utraty konkurencyjności. Ryzyko, które powinno powstrzymać Polskę przed przyjęciem euro*, Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula, Warszawa, nr 5/2018.

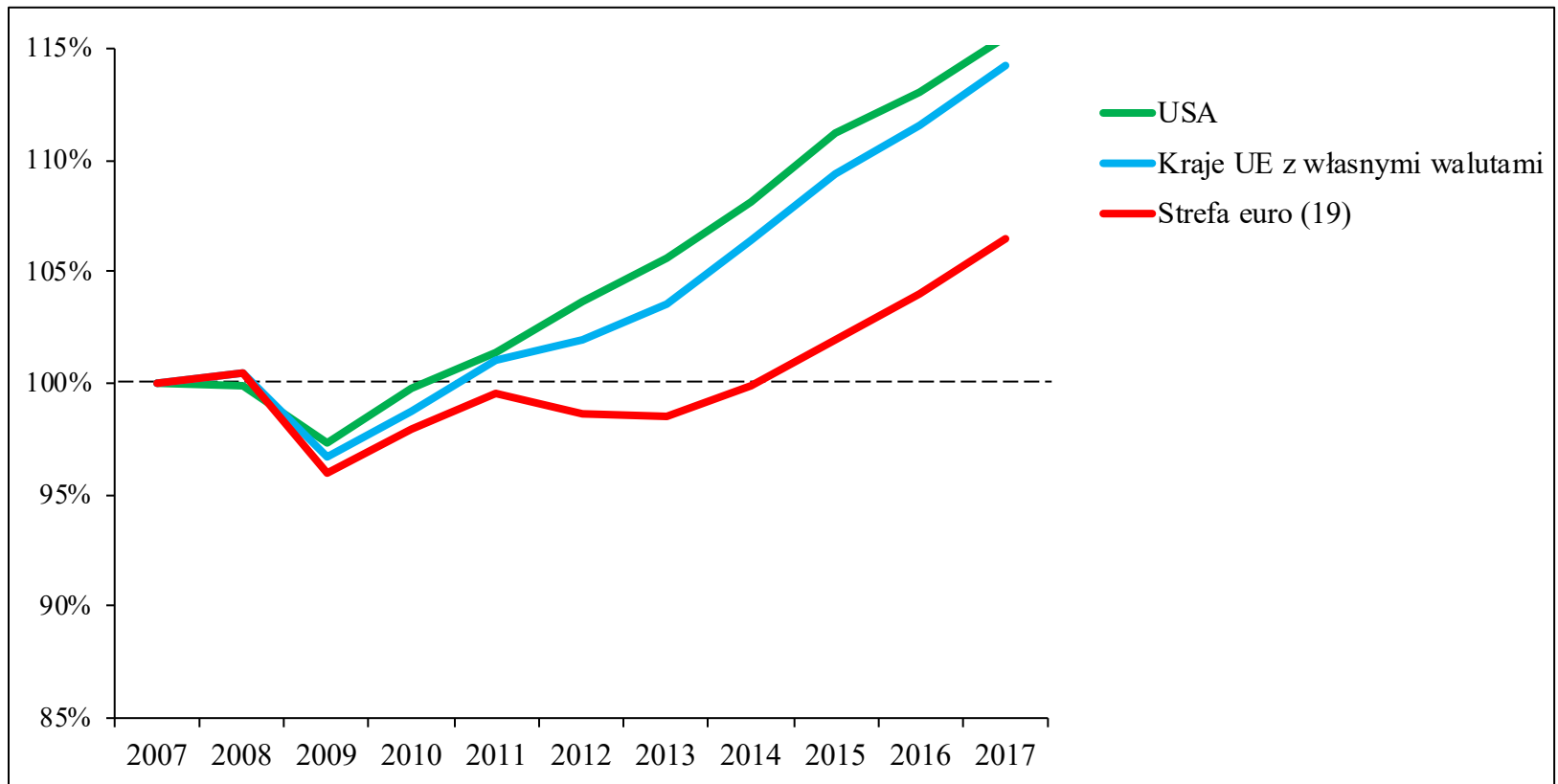

Część I

Obecna sytuacja i mechanizmy dostosowawcze w strefie euro

W okresie kryzysu strefa euro, jako całość, poradziła sobie znacznie gorzej niż kraje UE z własnymi walutami i USA

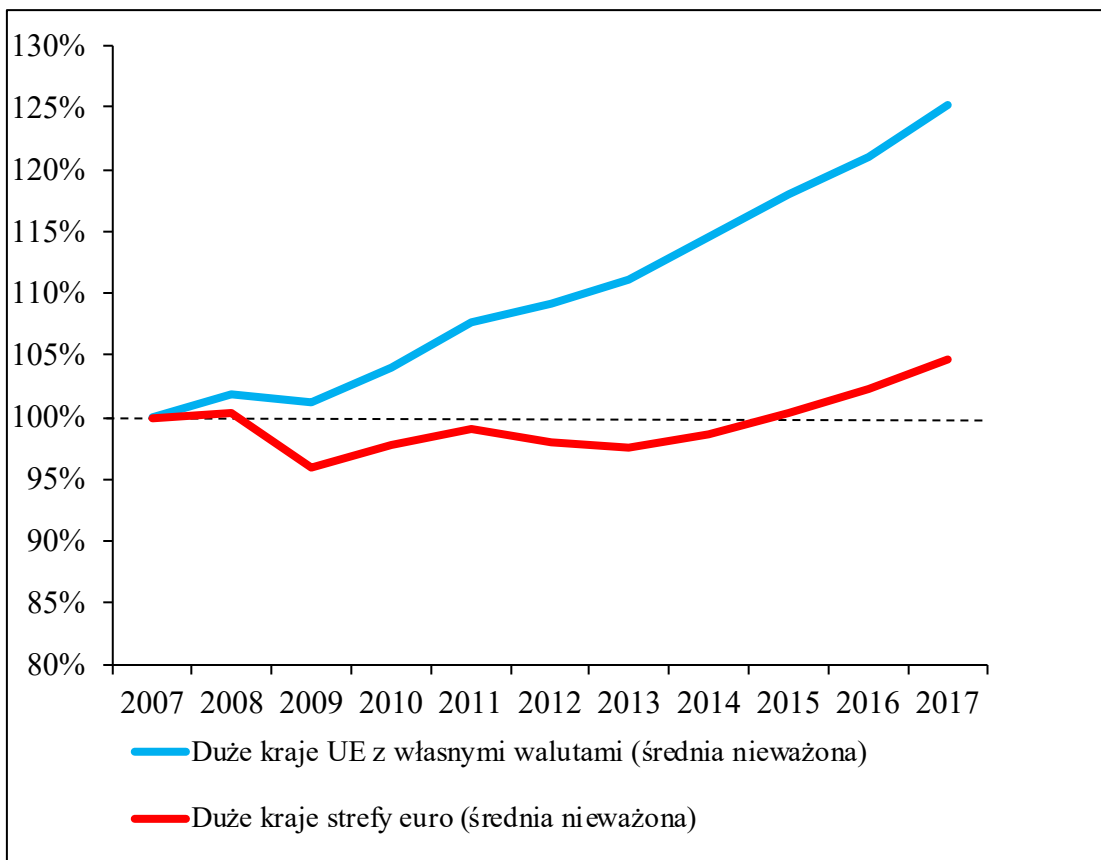
Produkt Krajowy Brutto (2007=100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu i OECD (dostęp 13 marca 2019 r.)

Duże kraje strefy euro poradziły sobie znacznie gorzej niż duże kraje UE z własną walutą

Produkt Krajowy Brutto (2007=100%)

	2007	2017
Duże kraje europejskie		
<i>Kraje z własnymi walutami</i>		
Wielka Brytania	100,0%	111,4%
Polska	100,0%	139,1%
średnia nieważona	100,0%	125,2%
<i>Kraje strefy euro</i>		
Niemcy	100,0%	113,0%
Francja	100,0%	108,1%
Włochy	100,0%	94,8%
Hiszpania	100,0%	102,8%
średnia nieważona	100,0%	104,7%

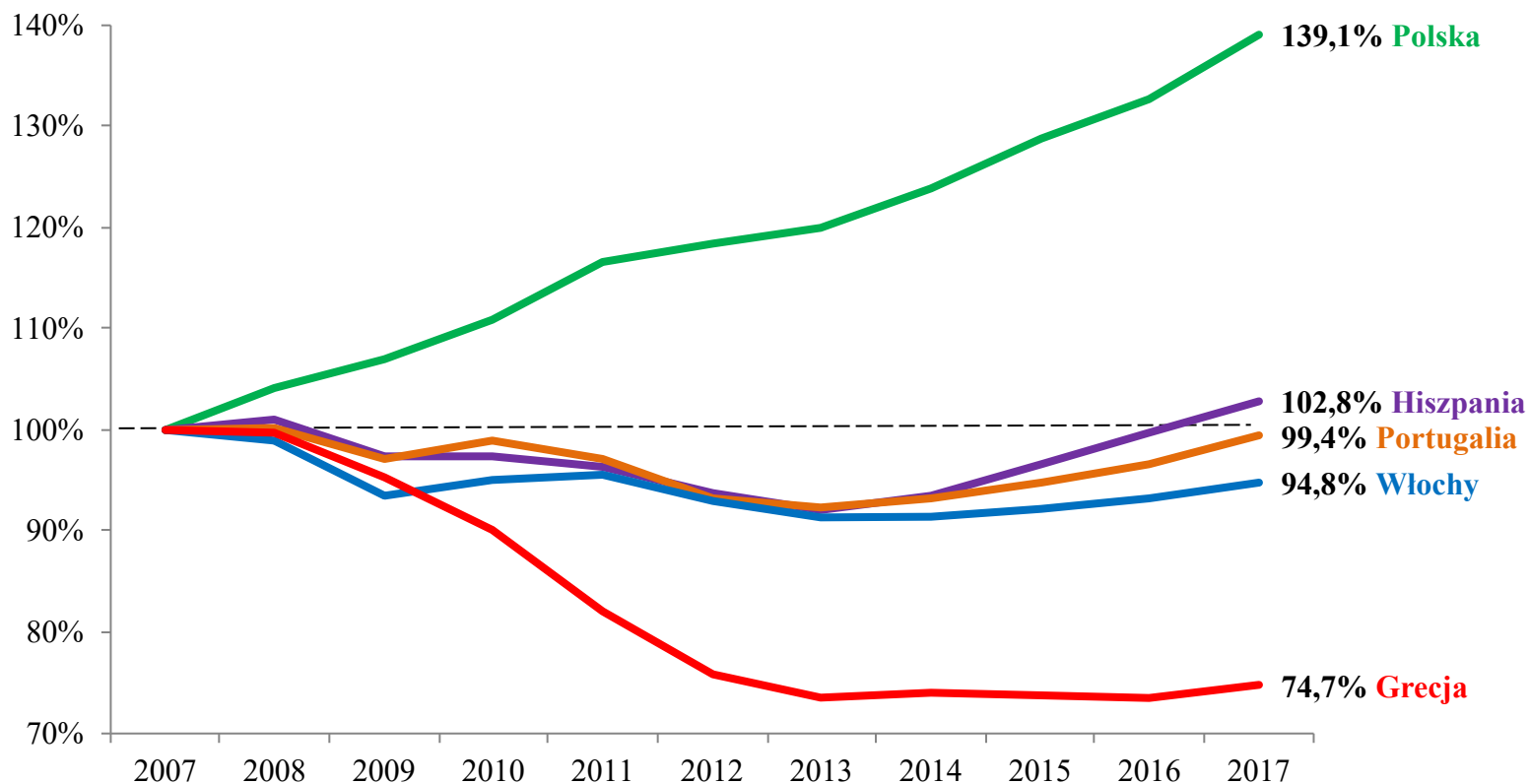
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (dostęp 13 marca 2019 r.)

Brak własnej waluty okazał się bardzo bolesny

- Gdy wybuchł kryzys strefy euro, w roku 2010, oceniano, że aby odzyskać konkurencyjność międzynarodową **Grecja, Włochy, Hiszpania i Portugalia** powinny obniżyć płace w swoich gospodarkach o 10-30%.
 - Gdyby kraje te miały własne waluty to taka poprawa konkurencyjności mogłaby nastąpić poprzez osłabienie ich walut, tak jak stało się w Polsce.
- ➡ Na przełomie 2008/2009 kurs złotego osłabił się o około 30%.

Kraje południa nie odzyskały konkurencyjności, lecz pogrążyły się w długotrwałym kryzysie

Produkt Krajowy Brutto (2007=100%)

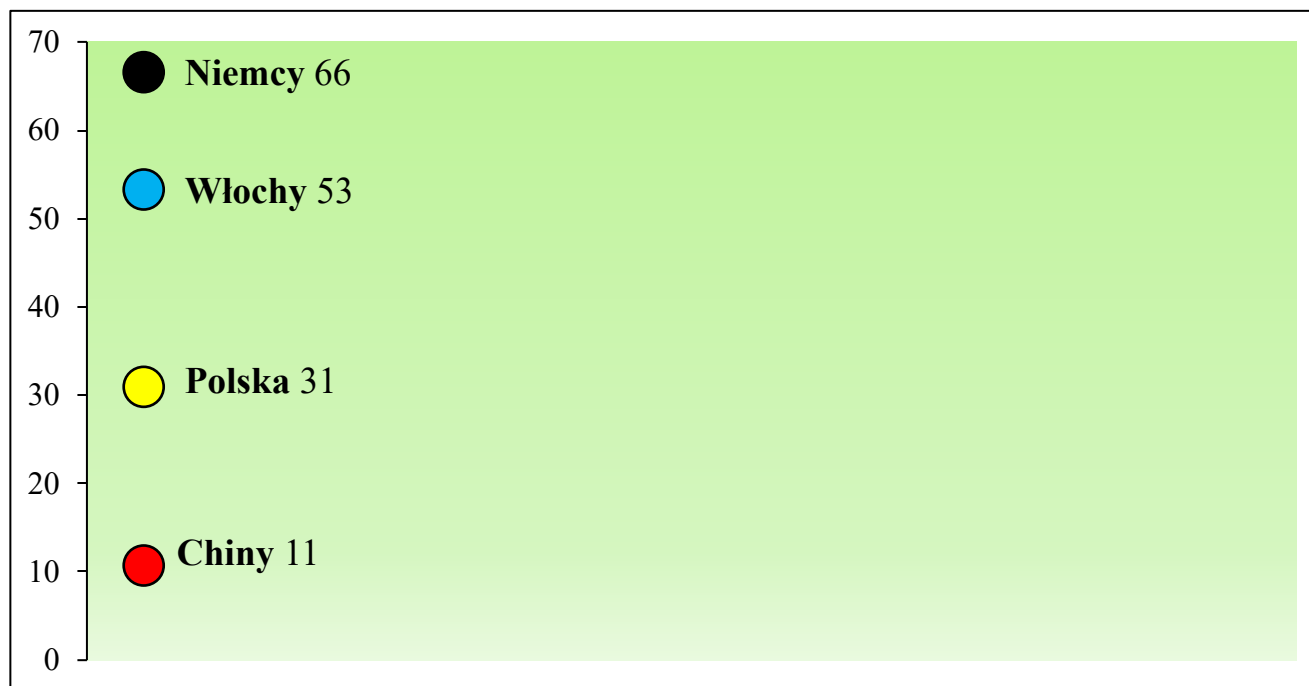
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (dostęp: 13 marca 2019 r.)

Konkurencyjność międzynarodowa gospodarki

1. Pojęcie używane w różnych znaczeniach.
2. Stosowana tu definicja: „**zdolność danej gospodarki do wykorzystania posiadanego zasobu pracy, w warunkach otwartego handlu międzynarodowego**”.
3. Konkurencyjności międzynarodowej nie należy mylić ani utożsamiać z produktywnością (wydajnością pracy).
 - ➡ Wydajność pracy jest powiązana z poziomem rozwoju gospodarczego mierzonego PKB na głowę.
 - ➡ Kraj na każdym poziomie rozwoju gospodarczego może być w danym momencie konkurencyjny międzynarodowo lub nie.

Konkurencyjność międzynarodowa kraju zależy od relacji między wydajnością pracy a poziomem płac

Średnia wydajność pracy w gospodarce (PKB na godzinę pracy) w 2016 r.

Źródło: Na podstawie The Conference Board: Total Economy Database™, Output, Labor and Labor Productivity, 1950-2018; March 2018 oraz International Labor Comparisons, International Comparisons of Hourly Compensation Costs in Manufacturing and Sub-Manufacturing industries, Update to 2016

Aby odzyskać konkurencyjność międzynarodową trzeba obniżyć płace w relacji do partnerów handlowych

- Teoretycznie można to osiągnąć bądź poprzez:
 - a) wzrost wydajności pracy lub
 - b) poprzez zmniejszenie płac w relacji do partnerów handlowych.
- Jednakże głównym źródłem wzrostu wydajności pracy są inwestycje firm tworzących nowe miejsca pracy lub modernizujących aparat produkcyjny, a w niekonkurencyjnej gospodarce o takie inwestycje trudno.
- Dlatego, w praktyce, trzeba najpierw obniżyć płace w relacji do płac u partnerów handlowych. Dopiero wtedy pojawić się mogą inwestycje, które skutkować będą wzrostem PKB, wydajności pracy i wzrostem płac.

Osłabienie waluty i polityka deflacyjna – dwa alternatywne mechanizmy obniżania płac w relacji do partnerów handlowych

- Osłabienie waluty automatycznie obniża płace krajowe w relacji do płac partnerów handlowych.
→ Tak osiągnięta poprawa konkurencyjności nie musi, lecz może być trwała.
- Polityka deflacyjna okazuje się nieskuteczna w przywracaniu konkurencyjności.
→ Od kilkudziesięciu lat ekonomiści zauważają, że płace nominalne są nieelastyczne w dół.
Gdy spada popyt, firmy zamiast obniżyć płace, obniżają zatrudnienie, przez co spada produkcja i pogłębia się spadek PKB.

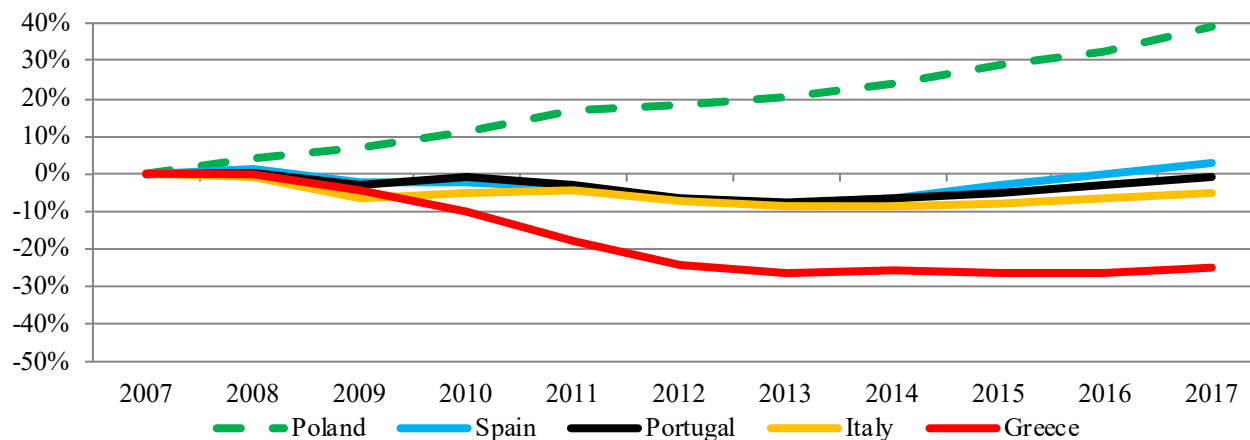
Jakie są skutkiem braku konkurencyjności międzynarodowej?

- Brak konkurencyjności międzynarodowej może prowadzić do deficytu handlowego i deficytu na rachunku obrotów bieżących, lecz tylko w takiej skali i tak długo, jak partnerzy handlowi lub inwestorzy rynku finansowego są skłonni te deficyty finansować.
- ➡ Saldo obrotów zagranicznych gospodarki musi zawsze dostosować się do zewnętrznych możliwości finansowania.
- ➡ W warunkach sztywnego kursu walutowego, przy swobodzie handlu i braku restrykcji dewizowych, dostosowanie takie następuje głównie poprzez ograniczenie popytu wewnętrznego.
- W warunkach sztywnej waluty i swobody handlu zagranicznego, **najpoważniejszym skutkiem braku konkurencyjności międzynarodowej jest niemożność wykorzystania potencjału popytu wewnętrznego.**

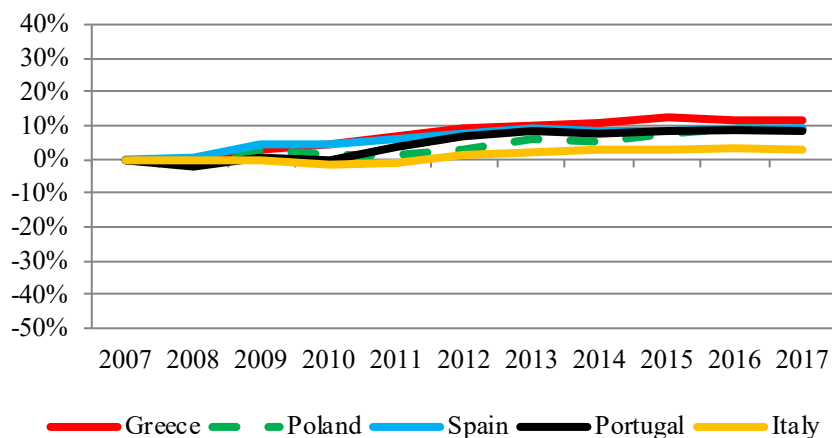
Przypadek krajów południa strefy euro (1)

Kontrybucja głównych komponentów PKB

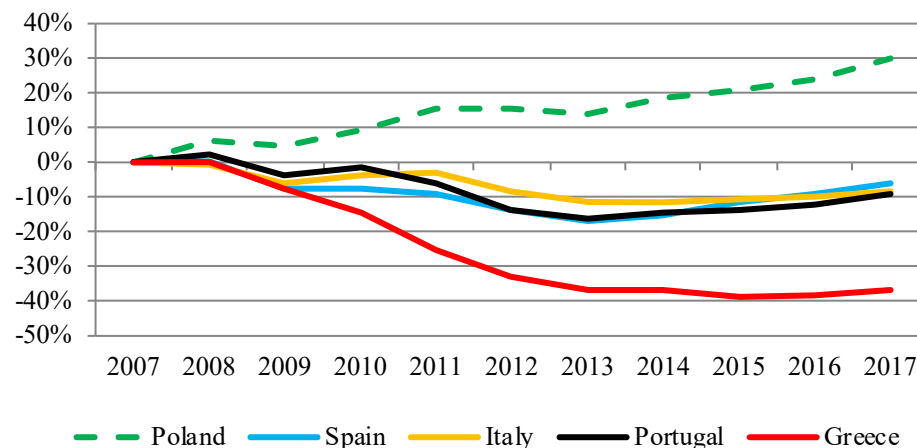
a) PKB (zmiana % w stosunku do roku 2007)

b) Wpływ zmiany eksportu netto na PKB (jako % PKB z roku 2007)

c) Wpływ zmiany popytu wewnętrznego na PKB (jako % PKB z roku 2007)

Źródło: Kawalec, Pytlarczyk, Kamiński (2019)

Przypadek krajów południa strefy euro (2)

Poprawa bilansu handlowego kosztem stłumienia popytu wewnętrznego i spadku PKB

- Cztery kraje południa strefy euro, które w roku 2007 miały łącznie deficyt handlowy w wysokości 113 mld euro, w roku 2017 osiągnęły nadwyżkę handlową wysokości 86 mld euro, co oznacza poprawę o 199 mld euro.
- Saldo bilansu handlowego poprawiło się w krajach Południa średnio o 8,1 punktu procentowego PKB, a w Polsce o 9,1 punktu procentowego PKB.
- Zasadnicza różnica polega jednak na tym, że Polska uzyskała tę poprawę wskutek dostosowania kursu walutowego i dzięki temu nie musiała tłumić swojego popytu wewnętrznego.
- Wzrost popytu krajowego o 30% był w Polsce decydującym czynnikiem wzrostu PKB. Natomiast kraje południa strefy euro, nie mogąc dostosować kursu walutowego, musiały tłumić popyt wewnętrzny, którego spadek wyniósł w granicach 6-37 proc. PKB z roku 2007.
- W roku 2017, czyli w dziesiątym roku od rozpoczęcia światowego kryzysu finansowego, w krajach południa strefy euro średni indeks PKB (przyjmując poziom 2007 r. za 100%) był o 46 punktów procentowych niższy niż w Polsce.

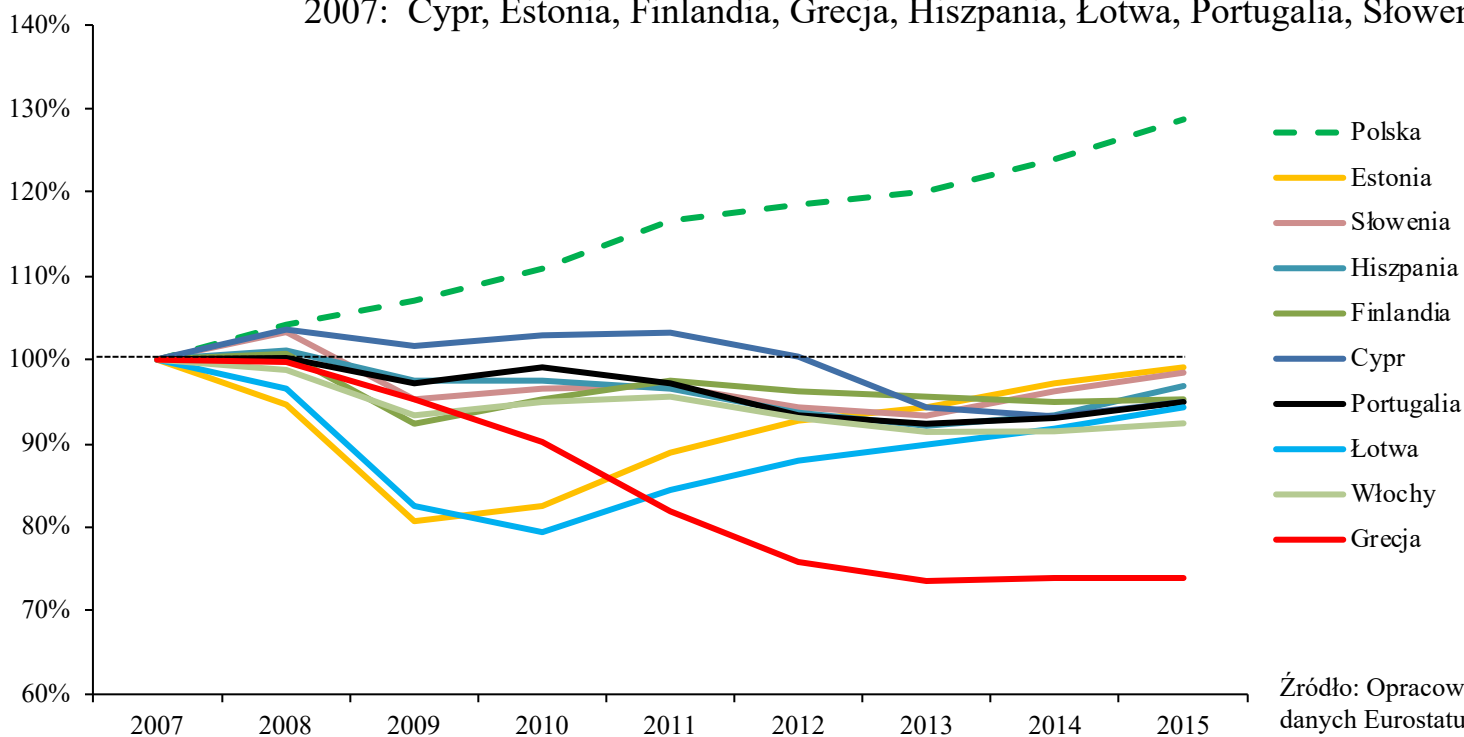
Syndrom długotrwałej utraty konkurencyjności międzynarodowej

Gdy obniżenie PKB staje się problemem strukturalnym

- W kraju mającym elastyczny kurs walutowy, szok w postaci osłabienia konkurencyjności, powoduje okresowe osłabienie dynamiki PKB, po którym następuje dostosowanie.
- W kraju pozbawionym własnej waluty (lub utrzymującym sztywny kurs walutowy) taki sam szok wymusza głęboką redukcję popytu wewnętrznego.
 - Ta reakcja na szok, staje się nowym szokiem powodującym spadek PKB i wzrost bezrobocia, w wyniku czego gospodarka może na długi okres ustabilizować się na poziomie znacznie poniżej potencjału.

Blisko połowa członków strefy euro doświadczyła syndromu długotrwałej utraty konkurencyjności

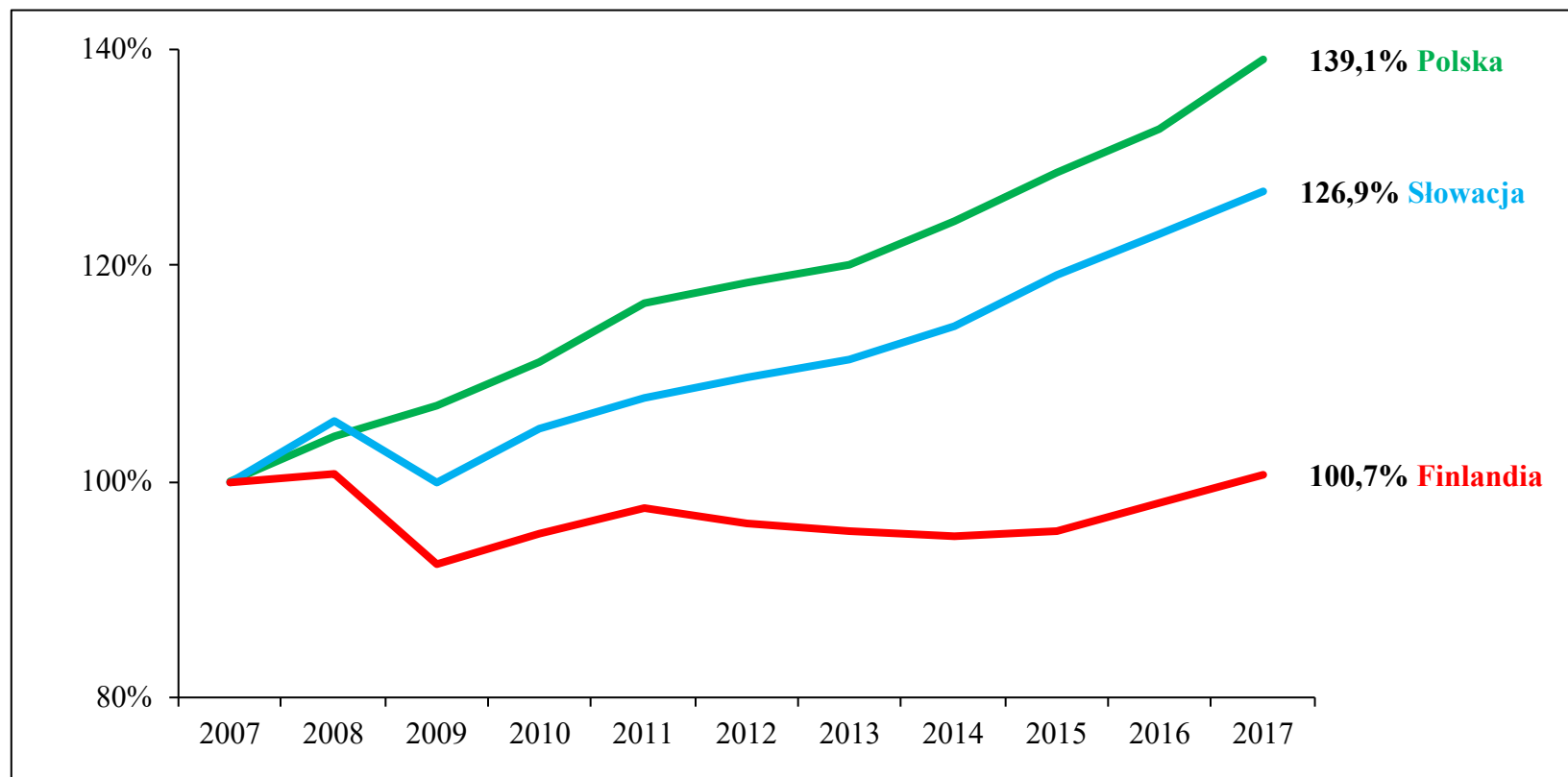
- 9 spośród 19 obecnych członków strefy euro, czyli 47 proc. krajów, zostało dotkniętych syndromem długotrwałej utraty konkurencyjności, który spowodował poważne straty PKB.
- ➔ Do grupy tej zaliczyliśmy kraje, których realny PKB w 2015 r. nie przekraczał poziomu roku 2007: Cypr, Estonia, Finlandia, Grecja, Hiszpania, Łotwa, Portugalia, Słowenia i Włochy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (dostęp 13 marca 2019 r.)

Finlandia przeżywa kryzys niekonkurencyjności Słowacja radzi sobie dobrze, lecz jest narażona na poważne ryzyko

Produkt Krajowy Brutto (2007=100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (dostęp: 13 marca 2019 r.)

Część II

Perspektywy reform strefy euro

Mit niedokończonej architektury

Czy reformy strefy euro mogą zrekompensować brak mechanizmu dostosowawczego jaki zapewniają waluty narodowe?

- Budżet strefy euro (czyli możliwość wsparcia finansowego dla krajów, które wpadną w kłopoty)?
- Reformy zwiększające elastyczność rynku pracy?

Transfery budżetowe

- Doświadczenia USA
 - Południowych Włoch
 - Wschodnich Niemiec
 - Badania na temat efektów transferów w Europie i w Polsce.
-
- Próba podniesienia konkurencyjności niekonkurencyjnego regionu w ramach jednego obszaru walutowego przez transfery fiskalne jest sprzecznością samą w sobie.
 - Unia fiskalna w strefie euro może, co najwyżej, umożliwić zgromadzenie środków na finansowanie trwałych deficytów generowanych przez niekonkurencyjne kraje lub regiony.

Uelastycznienie rynku pracy

- Reformy rządu Gerharda Schrödera w latach 2003-2005 w Niemczech
 - Nie doszło do nominalnego spadku płac.
 - Poprawa konkurencyjności była możliwa tylko dzięki temu, że w tym czasie w innych krajach europejskich płace rosły niezwykle szybko.
- Dostosowania rynku pracy w USA
 - W przypadku lokalnego kryzysu nie spadają płace, lecz ludność odpływa.
 - Przypadek Detroit: ludność spadła z 1,8 mln do 0,7 mln, bezrobocie jest niskie, miasto upada.

Dla państwa europejskiego trudna do zaakceptowania jest zarówno sytuacja, w której przez lata utrzymuje się wysoki poziom bezrobocia, jak i rozwiązanie, w którym likwidacja bezrobocia miałaby odbywać się wyłącznie lub w pierwszej kolejności przez emigrację obywateli.

Wniosek

Rozważane reformy strefy euro, nawet gdyby zostały wprowadzone, nie są w stanie zrekompenzować braku mechanizmu dostosowawczego, jaki zapewniają waluty narodowe.

Część III

Lekcje z doświadczeń Polski międzywojennej

Lekcje okresu międzywojennego – ostrzeżenia

Na podstawie doświadczeń II Rzeczypospolitej można dziś sformułować dwie przestrogi:

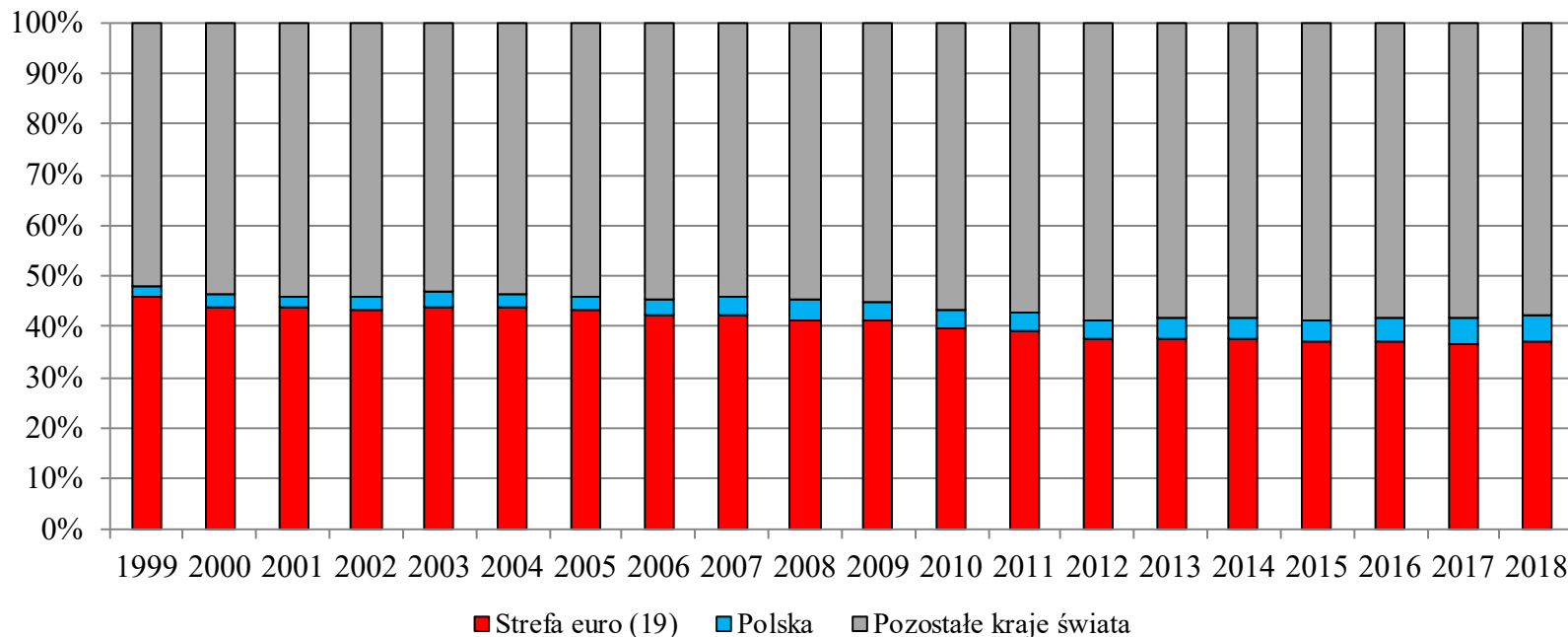
1. Ostrzeżenie przed skutkami dla gospodarki polskiej, jakie miałyby dezintegracja rynku Unii Europejskiej lub utrata dostępu do tego rynku przez nasz kraj.
2. Ostrzeżenie przed sytuacją, w której Polska byłaby zmuszona do prowadzenia długotrwałej polityki deflacyjnej – a sytuacja taka mogłaby w pewnym momencie powstać w przypadku wejścia kraju do strefy euro.

Część IV

Komu przyniesie korzyść
przyjęcie przez Polskę euro?

Wspólna waluta nie musi wcale przyczynić się do wzrostu obrotów handlowych

Udział w obrotach handlowych Niemiec

	1999	2018	udział 2018 (1999=100)
Strefa euro (19)	46%	37%	81%
Polska	2,3%	4,9%	218%
Pozostałe kraje świata	52%	58%	116%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Statistisches Bundesamt (dostęp: 12 marca 2019 r.)

Przyjęcie przez Polskę euro nie przyniesie korzyści ekonomicznych ani nam, ani naszym partnerom w strefie euro

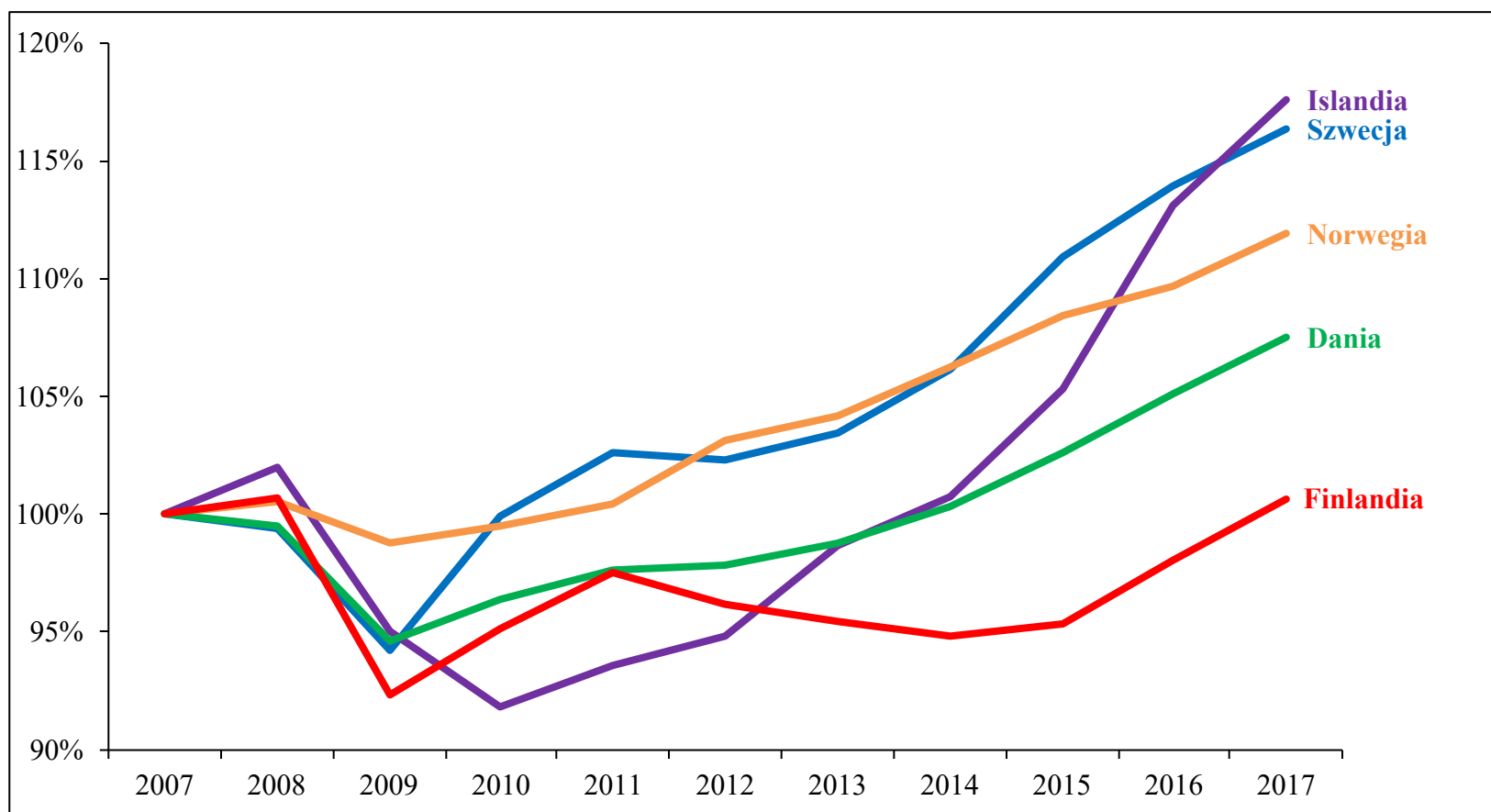
- W roku 2017 kraje południa strefy euro (Włochy, Hiszpania, Portugalia i Grecja) miały nadwyżkę handlową łącznej wysokości 86 mld euro, kosztem olbrzymiego spadku popytu wewnętrznego.
- Handel między Polską i Niemcami rozwija się znakomicie, ku obopólnemu zadowoleniu.
- Gdyby Polska, pozbawiona własnej waluty, miała w jakimś momencie w przyszłości problemy z konkurencyjnością i musiała tłumić popyt wewnętrzny dla utrzymania równowagi zewnętrznej, to przyniosłoby to szkody zarówno Polsce, jak i naszym partnerom ze strefy euro.

Część V

Doświadczenie Krajów Nordyckich

Przypadek Krajów Nordyckich

Produkt Krajowy Brutto (2007=100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (dostęp do bazy: 13 marca 2019 r.).

Stefan Kawalec

`skawalec@capitalstrategy.pl`

Capital Strategy
Al. Jerozolimskie 65/79
00-697 Warszawa